

ПРАВОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

LEGAL STIMULATION OF THE USE OF ALTERNATIVE ENERGY SOURCES: THE EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION

Сологуб А.М., аспірант

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України»*

Ціллю статті визначено аналіз окремих міжнародних нормативних актів про використання альтернативних джерел енергії та визначення можливості імплементації їх положень в українське законодавство. У статті проаналізовано окремі положення Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел, Директиви 2018/2001/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел (перероблена редакція), Регламенту ЄС 2018/1999 про управління Енергетичним Союзом і пом'якшення наслідків зміни клімату. Зроблено висновок про потребу України у стимулюванні виробників і користувачів енергії з альтернативних джерел, необхідності визначення із структурою, яка звітуватиме про виконання завдань ЄС із переходу до використання енергії з альтернативних джерел перед Комісією ЄС та іншими органами і структурами у межах ЄС, адже таке зобов'язання мають усі держави-члени ЄС. Вказано, що Україна вже зараз має не фрагментарно, а за схемою, як це передбачено у названих актах ЄС, розробляти та удосконалювати застосування заходів із стимулювання виробників та споживачів енергії з альтернативних джерел. В Україні діють пільгові «зелені» тарифи, за якими держава викуповує енергію, отриману з альтернативних джерел, розміри яких поступово знижуються. На основі статті 4 та інших Директиви 2018/2001/ЄС зроблено висновок про потребу у припиненні зниження «зелених» тарифів та потребу у розширенні заходів підтримки державою виробників енергії з альтернативних джерел. Окремо приділено увагу положенням Директиви 2018/2001/ЄС про пільгові умови проведення публічних закупівель енергії з альтернативних джерел. Зроблено застереження стосовно ризиків проявів корупції і зловживань в Україні, а для їх мінімізації запропоновано утворення в Україні спеціальної «енергетичної» комісії, яка визначатиме потребу у державних пільгах під час організації та здійснення публічних закупівель. Підсумовано потребу держави Україна у витраті значних коштів на підтримку відновлюваної енергетики, оскільки низька питома вага енергії з альтернативних джерел в усій валовій спожитій енергії у державі може стати економіко-екологічною підставою для відтермінування вступу України до ЄС.

Ключові слова: альтернативні джерела енергії, Європейський Союз, державна підтримка, «зелений» тариф, генерування енергії, фінансова підтримка, тендерні процедури, Директива ЄС, ринок електроенергії, Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

The aim of the paper is to analyze individual international regulatory acts on the use of alternative energy sources and determine the possibility of implementing their provisions into Ukrainian legislation. The paper analyzes individual provisions of Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast), and Regulation (EU) 2018/1999 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action. The conclusion is made about the need for Ukraine to stimulate producers and users of energy from alternative sources, the need to determine the structure that will report on the implementation of the EU tasks on the transition to the use of energy from alternative sources to the EU Commission and other bodies and structures within the EU, since all EU member states have such an obligation. It is indicated that Ukraine should now develop and improve the application of measures to stimulate producers and consumers of energy from alternative sources, not fragmentarily, but according to the scheme, as provided for in the aforementioned EU acts. In Ukraine, preferential "green" tariffs are in effect, under which the state buys energy obtained from alternative sources, the amounts of which are gradually decreasing. Based on Article 4 and others of Directive 2018/2001/EU, a conclusion has been drawn on the need to stop reducing "green" tariffs and the need to expand state support measures for producers of energy from alternative sources. Special attention is paid to the provisions of Directive 2018/2001/EU on preferential conditions for public procurement of energy from alternative sources. Cautions are made regarding the risks of corruption and abuse in Ukraine, and to minimize them, it is proposed to establish a special "energy" commission in Ukraine, which will determine the need for state benefits during the organization and implementation of public procurement. The need for the state of Ukraine to spend significant funds to support renewable energy is summarized, since the low share of energy from alternative sources in the total gross energy consumed in the state may become an economic and environmental reason for postponing Ukraine's accession to the EU.

Key words: alternative energy sources, European Union, state support, "green" tariff, energy generation, financial support, tender procedures, EU Directive, electricity market, Association Agreement between Ukraine and the EU.

Постановка проблеми. Сучасне свідоме людство розуміє наслідки екстенсивного ставлення до природи, екології та навколишнього природного середовища. Отримання електричної енергії від спалювання різноманітних вуглеводнів призводить до викидів оксидів вуглецю, золи, попелу та інших шкідливих речовин в атмосферу; неорганічні речовини, що залишилися після процесу горіння, потребують захоронення. При цьому корисних родючих земель, та навіть будь-яких, зокрема і забруднених або відносно чистих, земель на планеті більше не стає. Тому виглядає бездарним і безвідповідальним нищення різноманітних природних ресурсів, пов'язаних із землею – лісових, тваринних, водних та інших. Сучасні технології дозволяють отримувати електричну енергію із відновлюваних джерел. У такому

випадку втрати для екології і навколишнього природного середовища будуть мінімальними. Крім цього сьогодні стало можливо отримувати електричну енергію з відходів промисловості і домогосподарств, накопичених протягом попередніх десятиліть і століть, коли були відсутні екологічні стандарти або мали достатньо невисокі норми екологічності. В Україні чи не найбільші площі сміттєзвалищ серед країн Європи (російську федерацію з її екстенсивною видобувною економікою та переважною більшістю земель на Азійському континенті не враховуємо). Україна внаслідок замінованості не зможе протягом багатьох десятиліть використовувати значні площі сільськогосподарських земель за прямим призначенням, але ці землі можуть бути, наприклад, під вітрогенераторами чи установками сонячних панелей.

Задовго до агресії російської федерації проти України наша держава взяла курс на вступ до ЄС та на інтеграцію власного законодавства із законодавством ЄС як міжнародної організації та більшості країн-членів ЄС. Сьогодні основним документом євроінтеграції України є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16 вересня 2014 року [1]. За цією Угодою Україна та інші її підписанти зобов'язуються «забезпечувати поступову адаптацію законодавства України до *acquis* ЄС відповідно до напрямів, визначених у цій Угоді, та забезпечувати ефективне її виконання, а також є відданими «посиленню співробітництва у сфері енергетики, з урахуванням зобов'язань Сторін стосовно виконання Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» та є відданими «посиленню енергетичної безпеки, сприянню розвитку належної інфраструктури та посиленню ринкової інтеграції та регуляторної адаптації до ключових елементів *acquis* ЄС, сприянню енергетичній ефективності та використанню поновлюваних джерел енергії, а також намаганням досягти високого рівня ядерної безпеки» [1]. Тобто сфера енергетики є важливою для ЄС, а Україна зобов'язується удосконалювати своє законодавство про енергетику. А сфера «зеленої» енергетики у демократичних країнах взагалі є пріоритетною.

Наведене підтверджує актуальність дослідження відносин у сфері енергетики, покликаних вишукувати способи правового стимулювання енергоефективності і використання альтернативних джерел енергії в Україні з використанням зарубіжного досвіду, оскільки у багатьох країнах він є більш довготривалим та більш успішним, ніж в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню та аналізу різноманітних відносин між учасниками ринку електричної, теплової, атомної та інших видів енергії в Україні присвячували увагу дослідники з різних сфер науки, різних галузей права у межах правової науки, різних наукових шкіл та регіонів держави. Під час підготовки статті було проаналізовано кілька десятків наукових робіт українських дослідників, в яких досліджувалися правові відносини між різними учасниками сфер видобування, зберігання, передачі та використання енергії. Серед дослідників можна виділити тих, роботи яких у більшій мірі стосувалися енергоефективності та використання альтернативних джерел енергії. Це такі вчені, як: О. Акименко [2], О. Бабина [3; 4], О. Бодак [5], В. Волохін [6], І. Гончарук [7], Б. Дерев'яно [8; 9], Г. Джумагельдієва [10], М. Домашенко [11], О. Ілларионов [12], Л. Ішук [13], Г. Калетнік [14], Р. Кірін [15; 16], М. Кузьміна [17], О. Кулик [18], С. Нарасівський [19], П. Неміш [20], А. Павлига [21], Г. Христенко [22], К. Циганок [23], Є. Шкурідін [24] та ін. Проте названі та більшість інших українських дослідників вивчали можливість правового забезпечення енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії в Україні із мінімальним використанням зарубіжного досвіду. Зараз постає нагальна потреба в аналізі законодавства ЄС як глобальної міжнародної економіко-правової організації та окремих держав-членів ЄС. Наведеним підтверджується необхідність проведення додаткових досліджень за темою статті.

Ціль статті. Проаналізувати окремі міжнародні нормативні акти про використання альтернативних джерел енергії та визначити можливість імплементації їх положень в українське законодавство.

Виклад основного матеріалу. Як вказувалося вище, визначальним актом на шляху до євроінтеграції України сьогодні є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ця Угода підписана Україною, 28-ма державами-членами ЄС, самим ЄС та Європейським співтовариством з атомної енергії (ЄВРАТОМ) та багатьма десятками разів згадує відносини у сфері енергетики. Серед

інших у Розділі IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» наявна окрема велика Глава 11 «Питання, пов'язані з торгівлею енергоносіями», а в Розділі V «Економічне та галузеве співробітництво» – окрема Глава 1 «Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику» [1]. Та положення правового регулювання відносин із енергоресурсами наявні і в інших предметно-тематичних розділах, главах і статтях Угоди. Так у Главі 13 «Торгівля та сталий розвиток» названого Розділу IV частина друга статті 293 «Торгівля на користь сталого розвитку» покладає певні позитивні зобов'язання на сторони Угоди, зокрема і на Україну: «Сторони докладають зусиль для сприяння і заохочення торгівлі та прямих іноземних інвестицій в екологічно чисті товари, послуги й технології, використання збалансованих джерел відновлюваної енергії та енергозберігаючих продуктів і послуг, а також екологічне маркування товарів, у тому числі шляхом усунення пов'язаних із цим нетарифних бар'єрів» [1].

Статтею 338 названої глави 1 Розділу V Угоди до сфер взаємного співробітництва серед інших включено сферу «(і) сприяння енергоефективності та енергозбереженню, у тому числі шляхом формування політики щодо енергоефективності та структури права і нормативно-правової бази з метою досягнення значного прогресу відповідно до стандартів ЄС, зокрема ефективну генерацію, виробництво, транспортування, розподіл та використання енергії, на основі функціонування ринкових механізмів, а також ефективного використання енергії при застосуванні обладнання, освітленні та у будівлях» [1]. Можна вважати наведену норму чи не найважливішою для України в частині розвитку енергоефективних технологій, яка покладає на Україну зобов'язання через співробітництво із державами-членами ЄС сформувати у себе відповідну політику, на основі якої структура права і нормативно-правової бази вибудується за стандартами ЄС і буде забезпечено поглиблення енергоефективності і поширення використання альтернативних джерел енергії. У цьому напрямку Україна розпочала рух ще задовго до укладення названої Угоди. Так, 20 лютого 2003 року було прийнято окремий Закон України «Про альтернативні джерела енергії», який «визначає правові, економічні, екологічні та організаційні засади використання альтернативних джерел енергії та сприяння розширенню їх використання у паливно-енергетичному комплексі» [25], а уже після укладення Угоди, а саме 21 жовтня 2021 року було визнано таким, що втратив чинність, Закон України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року [26] і одночасно прийнято Закон України «Про енергетичну ефективність», який «визначає правові, економічні та організаційні засади відносин, що виникають у сфері забезпечення енергетичної ефективності під час виробництва, транспортування, передачі, розподілу, постачання та споживання енергії» [27]. Норми двох чинних актів поступово оновлюються шляхом імплементації у них окремих позитивних норм із законодавства інших держав або розроблених із застосуванням позитивного практичного досвіду окремих держав. Проте сьогодні ступінь переходу української енергетики на використання альтернативних джерел енергії залишається достатньо низьким.

У межах ЄС наявні тісні міждержавні зв'язки на енергоринку. Проте пріоритетом залишається внутрішнє право країн-членів ЄС за умови, що воно не буде суперечити транскордонній торгівлі енергетичними ресурсами [28, с. 220]. І законодавство про енергетику більшості держав-членів ЄС є систематизованим у кодекси або великі за обсягом закони чи інші акти. Загалом у державах-членах ЄС наявна широка практика утворення та застосування власних національних правил функціонування і планування розвитку енергосистем, розроблення та прийняття національних мережевих кодексів та правил [29, с. 157]. У межах цих актів передбачено надання пільг і преференцій суб'єктам господарювання та домогосподарствам, які використовують альтернативні джерела енергії. Завдяки

цьому у багатьох країнах Європи підвищується питома вага «зеленої» енергії в усій генерованій енергії. Наприклад, у ФРН діють різні програми, якими стимулюється перехід від використання автомобілів із двигунами внутрішнього згорання, що працюють на бензині та солярці, до використання електроавтомобілів. Також у ФРН більше двадцяти років діє закон про відновлювану енергетику, яким надаються пільги виробникам енергії вітру, сонця, біоенергії [30; 31]. Саме завдяки фінансовому стимулюванню у ФРН енергоефективність підвищується та росте питома вага використання альтернативних джерел енергії.

Стимулювання енергоефективності та переходу до використання альтернативних джерел енергії передбачено і на міждержавному рівні у ЄС. Найбільш важливими у цьому плані є Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел, а також про внесення змін та подальше скасування Директив 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС [32] та Директива Європейського парламенту і Ради 2012/27/ЄС від 25 жовтня 2012 року про енергоефективність, внесення змін до директив 2009/125/ЄС і 2010/30/ЄС та про скасування директив 2004/8/ЄС і 2006/32/ЄС [33]. На норми цих директив орієнтуються уряди і парламенти держав-членів ЄС при розробці та прийнятті законодавчих і виданні адміністративних актів з питань забезпечення енергоефективності і використання альтернативних джерел енергії. Україна також має орієнтуватися на них у більшій мірі, ніж держави-члени ЄС, законодавство яких так прискіпливо не аналізується, як законодавство держав-кандидатів на вступ до ЄС.

Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел включає преамбулу із 97 пунктів, окремі з яких займають більше десяти строчок. В окремих пунктах преамбули зазначається який обсяг електричної енергії у державі загалом має бути згенерований з альтернативних джерел енергії та який відсоток електромобілів має використовуватися у державі станом на 2020 рік. Тобто держави-члени ЄС ще п'ять років тому мали досягти значних показників.

Сама Директива складається із 29 статей різного розміру. Окремі статті мають імперативний характер і висувають вимоги щодо їх обов'язкового виконання державами-членами ЄС. Також Директива 2009/28/ЄС містить сім додатків, в яких або схематично узагальнено вимоги до різних держав-членів ЄС або роз'яснено порядок обчислення показників використання енергії з відновлюваних джерел [32]. Ця Директива є важливою. А головними напрямками для наслідування Україною є вказівки на обов'язкове доведення державами-членами ЄС споживання електроенергії з альтернативних джерел у валовому загальному споживанні електроенергії до певної частки. Для кожної держави встановлено певну частку (у частині «А» Додатку I до Директиви), яку вона мала досягти до 2020 року з тим, щоб загальна частка у валовому споживанні електроенергії усього ЄС у 2020 році склала як мінімум 20%, як це вказано у статті 3 «Обов'язкові національні загальні цілі та заходи щодо використання енергії з відновлюваних джерел» Директиви [32]. Але сьогодні уже друга половина 2025 року. Тобто від дати прийняття Директиви – 23 квітня 2009 року минуло більше шістнадцяти років. Відповідно, наведені у названій Директиві вимоги до держав-членів ЄС уже є переважно досягнутими і неактуальними. Сьогодні ці вимоги є жорсткішими.

11 грудня 2018 року було прийнято Директиву 2018/2001/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел (перероблена редакція). Преамбула цієї Директиви складається із 131 пункту, а сама Директива 2018/2001/ЄС вміщує 39 статей і додатки [34]. Ціллю цієї Директиви у статті 1 поставлено досягнення

певної частки споживання електроенергії з альтернативних джерел у валовому споживанні ЄС станом на 2030 рік. Серед іншого у ній визначаються правила фінансової підтримки виробників такої енергії. Але мабуть найбільш важливою як для усіх держав-членів ЄС, так і для кандидатів на вступ до ЄС, серед яких є Україна, є стаття 3 Директиви «Зобов'язуюча загальна ціль Союзу на 2030 рік». У частині першій цієї статті встановлюється зобов'язання для усіх держав-членів забезпечити, щоб у 2030 році сукупний валовий обсяг використання енергії із альтернативних джерел складав не менше 32%. Для цього держави-члени ЄС керуються додатком до Регламенту ЄС 2018/1999, а також здійснюють розрахунки за наведеними у додатках до Регламенту формулами. Названий Регламент ЄС 2018/1999 про управління Енергетичним Союзом і пом'якшення наслідків зміни клімату, про внесення змін до регламентів Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 663/2009 і (ЄС) № 715/2009, директив Європейського Парламенту і Ради 94/22/ЄС, 98/70/ЄС, 2009/31/ЄС, 2009/73/ЄС, 2010/31/ЄС, 2012/27/ЄС і 2013/30/ЄС, директив Ради 2009/119/ЄС і (ЄС) 2015/652 і про скасування Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 525/2013 було прийнято також 11 грудня 2018 року [35].

Згідно із частиною другою статті 3 Директиви 2018/2001/ЄС держави-члени ЄС встановлюють національні внески для колективного досягнення обов'язкової загальної цілі Союзу (використання не менше 32% енергії з альтернативних джерел), як частину своїх комплексних національних планів у сфері енергетики та клімату [34] відповідно до статей 3–5 та 9–14 Регламенту (ЄС) 2018/1999, а під час підготовки своїх проектів комплексних національних планів у сфері енергетики та клімату держави-члени можуть враховувати формулу, зазначену в Додатку II до Регламенту [35]. Названий Додаток II до Регламенту 2018/1999 має назву «Національні внески щодо частки енергії з відновлюваних джерел у валовому кінцевому споживанні енергії у 2030 році» і роз'яснює формулу для відповідного розрахунку. Зрозуміло, що Україна давно мала розраховувати власну частку внеску, який має зробити після входження до ЄС.

Частина четверта статті 3 Директиви 2018/2001/ЄС відправною крапкою для держав-членів визначає 1 січня 2021 року з базовою часткою використання альтернативних джерел енергії, встановленою в частині А Додатка I цієї Директиви. Названа частина А Додатка I ідентична частині А Додатка I Директиви 2009/28/ЄС [32]. Тобто фінал Директиви 2009/28/ЄС є початком Директиви 2018/2001/ЄС. При цьому якщо держава-член не підтримує свою базову частку, виміряну протягом будь-якого однорічного періоду, застосовуються перший та другий підпункти статті 32(4) Регламенту (ЄС) 2018/1999, зокрема Комісія на основі врахування обставин та особливостей держав видає рекомендації державі-члену; якщо Комісія дійде висновку, що ЄС ризикує до 2030 року не досягти цілей Енергетичного союзу, то усі держави-члени можуть отримати рекомендації, покликані знизити цей ризик. У сфері енергоефективності такі додаткові заходи можуть, зокрема, покращити енергоефективність: а) продуктів, відповідно до Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/125/ЄС (34) та Регламенту (ЄС) 2017/1369 Європейського Парламенту та Ради (35); б) будівель, відповідно до Директив 2010/31/ЄС та 2012/27/ЄС; в) транспорту [35].

Загалом названі директиви та Регламент ЄС містять велику кількість правових норм, що можуть бути корисні для українського енергетичного сектору, а також стануть обов'язковими після набуття Україною членства у ЄС. Проте досягти підвищення рівня використання альтернативних джерел енергії можна лише за рахунок державної підтримки та стимулювання виробників електроенергії та її промислових і побутових споживачів. Ці моменти називаються у Директиві 2018/1999. Так, заслуговують на

вивчення та імплементацію у законодавство України положень статей: – 5 «Відкриття схем підтримки електроенергії з відновлюваних джерел»; – 6 «Стабільність фінансової підтримки» у частині неприпустимості зміни у гірший бік умов діяльності суб'єктів, які вже розпочали реалізацію проектів із державною підтримкою; – 7 «Розрахунок частки енергії з відновлюваних джерел» в частині визначення валового кінцевого споживання енергії з відновлюваних джерел у кожній державі-члені як суми: а) валового кінцевого споживання електроенергії з відновлюваних джерел; б) валового кінцевого споживання енергії з відновлюваних джерел у секторі опалення та охолодження; с) кінцевого споживання енергії з відновлюваних джерел у транспортному секторі; – 8 «Платформа розвитку відновлюваної енергетики Союзу та статистичні передачі між державами-членами» в частині організації звітування державами-членами ЄС і передачі статистичних даних про використання альтернативних джерел енергії; – 9 «Спільні проекти між державами-членами» із можливістю стимулювання суб'єктів міждержавного співробітництва. Заслужують на імплементацію до українського законодавства також положення інших норм Директиви 2018/1999. Та видається, що найбільших успіхів у переході на альтернативні джерела енергії можливо через пряму державну підтримку. Тому доцільно навести окремі положення статті 4 Директиви 2018/1999 «Схеми підтримки відновлюваних джерел енергії». Так, у цій статті передбачено, що схеми підтримки повинні передбачати стимули для інтеграції електроенергії з відновлюваних джерел на ринок електроенергії ринковим та ринково-орієнтованим способом, уникаючи при цьому непотрібних спотворень на ринках електроенергії, а також враховуючи можливі витрати на інтеграцію системи та стабільність мережі (частина 2); за схемами має відбутися максимальна інтеграція електроенергії з відновлюваних джерел у ринок електроенергії, а виробники відновлюваної енергії мають реагувати на сигнали ринкових цін та максимізувати свої ринкові доходи. З цієї метою може надаватися пряма цінова підтримка у формі ринкової премії, яка може бути варіативною або фіксованою (частина 3); держави-члени можуть звільняти маломасштабні установки та демонстраційні проекти від тендерних процедур (частина 4); держави-члени можуть обмежувати тендерні процедури конкретними технологіями, коли відкриття схем підтримки для всіх виробників електроенергії з відновлюваних джерел призведе до неоптимального результату (частина 5); з метою збільшення виробництва енергії з відновлюваних джерел у найвіддаленіших регіонах та на малих островах, держави-члени можуть адаптувати схеми фінансової підтримки для проектів, розташованих у цих регіонах, з метою врахування виробничих витрат, пов'язаних з їхніми специфічними умовами ізоляції та зовнішньої залежності (частина 7); до 31 грудня 2021 року та кожні три роки після цього Комісія звітує перед Європейським Парламентом та Радою про результати підтримки електроенергії з відновлюваних джерел, що надається шляхом тендерних процедур у Союзі, аналізуючи, зокрема, здатність тендерних процедур:

- а) досягати скорочення витрат;
- б) досягати технологічного вдосконалення;
- с) досягати високих показників реалізації;
- д) забезпечувати недискримінаційну участь малих учасників та, де це можливо, місцевих органів влади;
- е) обмежувати вплив на навколишнє середовище;
- ф) забезпечувати місцеву прийнятність;
- г) забезпечувати безпеку постачання та інтеграцію в мережу (частина 8) [34].

Названі заходи державної підтримки європейських виробників енергії з альтернативних джерел мають бути

вивчені і максимально можливо імplementовані до українського законодавства. Окрема підтримка в Україні таким виробникам надається (зараз «зелений» тариф є достатньо високим в Україні. Тому відбувається поступове його зниження. У науковій літературі раніше вказувалося, що взаємна вигідність генерування енергії з альтернативних джерел домогосподарствами та державою повинна забезпечуватися вигідним для перших розмірів «зелених» тарифів і при цьому вигідним для держави співвідношенням пари «відпускна вартість електроенергії – «зелений» тариф» [36, с. 101; 8, с. 66]). А інші заходи, як наприклад, пільги під час публічних закупівель (тендерних торгів) відсутні. Це можна використати. Але в Україні тема закупівель за державні кошти і так є однією із найбільш корупційно ризикових. Тому тут ще слід буде визначитися із органом, який об'єктивно і неупереджено оцінюватиме потребу і розмір пільг виробникам і покупцям енергії з альтернативних джерел під час здійснення публічних закупівель.

Україна має бути готова звітувати про досягнення цілей, названих у частині 8 статті 4 Директиви 2018/2001/ЄС перед Комісією ЄС. Крім цього, держава повинна іти на збитки і недоотримані суми податків від суб'єктів господарювання, які генерують енергію з альтернативних джерел.

Висновки. Таким чином, аналіз положень окремих актів ЄС про використання альтернативних джерел енергії, особливо Директиви 2009/28/ЄС [32], Директиви 2018/2001/ЄС [34] і Регламенту (ЄС) 2018/1999 [35], вказує на потребу України нарощувати виробництво і використання енергії з альтернативних джерел, удосконалювати схеми фінансової та іншої підтримки виробників і споживачів енергії з альтернативних джерел, формувати й готувати структурні підрозділи, покликані звітувати про виконання завдань ЄС із переходу до використання енергії з альтернативних джерел перед Комісією ЄС та іншими органами і структурами у межах ЄС. Держава повинна уже сьогодні залучати нових виробників до генерування енергії з альтернативних джерел. А для цього не слід зменшувати розміри «зелених» тарифів. А крім надання пільг у вигляді викупу «зеленої» електроенергії за пільговими тарифами, держава Україна може надавати пільги, схожі із наведеними із статті 4 та інших Директиви 2018/2001/ЄС. Зрозуміло, що окремі види заходів державної підтримки в Україні мають застосовуватися із застереженнями, врахуванням українських реалій та формуванням умов до цього (наприклад, утворенням спеціальної «енергетичної» комісії, яка визначатиме потребу у державних пільгах під час організації та здійснення публічних закупівель). Держава сьогодні повинна закладати значні кошти на підтримку відновлюваної енергетики, оскільки низька питома вага енергії з альтернативних джерел в усій валовій спожитій енергії у державі може стати економіко-екологічною підставою для відтермінування вступу України до ЄС.

Перспективи подальших досліджень полягають у площині ретельного аналізу інших норм названих директив та регламентів ЄС, аналізу інших актів ЄС, спрямованих на підвищення ступеня використання альтернативних джерел енергії, а також актів, покликаних забезпечити загальну максимальну енергоефективність у ЄС та кожній державі-члені, зокрема аналізу положень названої вище Директиви Європейського парламенту і Ради 2012/27/ЄС від 25 жовтня 2012 року про енергоефективність [33] і розробки пропозицій щодо імплементації прогресивних норм міжнародного законодавства до законодавства України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

2. Акименко О., Костюченко І. Перспективи впровадження альтернативних джерел енергії як крок до міжнародного співробітництва. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 4(24). С. 43–50. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4\(24\)-43-50](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4(24)-43-50)
3. Бабина О.М. Світовий досвід розвитку альтернативних джерел енергії. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 6 (111). С. 15–19.
4. Бабина О.М. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності у контексті розвитку альтернативних джерел енергії. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.105>
5. Бодак О. Місце альтернативних джерел енергії в системі об'єктів екологічного права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7. С. 57–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_7_12
6. Volokhin V., Diahovchenko I., Derevyanko B. Electric Energy Accounting and Power Quality in Electric Networks with Photovoltaic Power Stations. *2017 IEEE International Young Scientists Forum on Applied Physics and Engineering (YSF 2017)* (Lviv, Ukraine. October, 17–20, 2017). Lviv. P. 36–39. URL: <http://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8126588/>
7. Гончарук І.В., Бабина О.М., Ємчик Т.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії: фактори впливу. *Бізнесінформ*. 2021. № 10. С. 144–151.
8. Дерев'янко Б.В. Тенденції розвитку законодавства України про «зелені» тарифи на електричну енергію. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 2 (71). С. 62–71. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/257>
9. Дерев'янко Б.В. Сприяння поширенню складових правової моделі «зеленої» енергетики України на різні галузі економіки. *Економіка та право*. 2024. № 2. С. 42–49. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.02.042>
10. Джумагельдієва Г.Д. Стимулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні: економіко-правовий аспект. *Вісник НАН України*. 2012. № 10. С. 26–30.
11. Домашенко М.Д., Школа В.Ю., Троян М.Ю., Домашенко В.С. Розвиток альтернативних (чистих) джерел енергії: досвід ЄС. *Бізнесінформ*. 2021. № 4. С. 48–53.
12. Ілларіонов О.Ю. Адаптація вугільного законодавства України до норм Європейського Союзу. *Економіка та право*. 2008. № 2(21). С. 90–97.
13. Іщук Л.І., Ніколаєва А.М., Пиріг С.О. Альтернативні джерела енергії – основа економічного розвитку України. *Економічний форум*. 2019. № 2. С. 35–39.
14. Калетнік Г.М., Пиндик М.В. Поняття альтернативних джерел енергії та їх місце в реалізації політики енергоефективності України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 8. С. 7–18.
15. Kirin R., Hryshchak S., Illarionov O. Features of legal support for the operation of small atypical Ukrainian coal mines under contractual conditions of a public-private partnership. *Mining of Mineral Deposits*. 2020. Vol. 14. Iss. 2. P. 128–137.
16. Кірін Р.С., Хомин В.С. Розвиток права альтернативної енергетики в умовах енергетичної трансформації України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2024. № 2. С. 49–55. DOI <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-2-9630>
17. Кузьміна М.М. Поняття та види енергії з альтернативних джерел. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право*. 2013. № 3(14). С. 134–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2013_3_16
18. Кулик О.І. Способи стимулювання використання альтернативних джерел енергії за законодавством України та Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 86–91.
19. Нараєвський С.В. Класифікація традиційних та альтернативних джерел і технологій отримання енергії. *Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент*. 2012. Вип. 9(1.1). С. 255–269. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9%281%29_31
20. Неміш П.Д. Ефективність використання альтернативних джерел енергії. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 1. С. 140–147.
21. Павлига А.В. Правове регулювання використання альтернативних джерел енергії в Україні: дис. ... докт. філософії у галузі знань 08 «Право». Одеса, 2023. 219 с.
22. Христенко Г.М., Гурська І.С. Інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.83>
23. Циганок К.О., Череп А.В. Альтернативні джерела енергії як засіб ресурсоефективності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 688–691.
24. Шкурідін Є.С. Поняття альтернативних джерел енергії. *Молодий вчений*. 2014. № 4(07). С. 42–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_4%2807%29%282%29_12
25. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20 лютого 2003 року № 555-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. Ст. 155.
26. Про енергозбереження: Закон України від 1 липня 1994 року № 74/94-ВР (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 30. Ст. 283.
27. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21 жовтня 2021 року № 1818-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 2. Ст. 8.
28. Тімашов В.О. Адміністративно-правові засади забезпечення енергетичної галузі в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 219–221.
29. Грудницька С.М., Руденко Л.Д. Правове регулювання ринків електричної енергії в Україні та інших країнах: порівняльно-правовий аналіз. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 153–157.
30. Фрайер Е., Ліщинський І., Лизун М. Розвиток відновлювальної енергетики: досвід Східної Німеччини для України. *Журнал європейської економіки*. 2021. Вип. 3 (78). С. 464–483.
31. Приходько І., Ігнатишин В., Приходько Ю. (2024). Особливості розвитку відновлюваної енергетики в Україні та світі. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-47>
32. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC (Text with EEA relevance). ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/28/oj>
33. Directive 2012/27/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on energy efficiency, amending Directives 2009/125/EC and 2010/30/EU and repealing Directives 2004/8/EC and 2006/32/EC Text with EEA relevance. ELI: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2012/27/oj/eng>
34. Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast). ELI: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/2001/oj/eng>
35. Regulation (EU) 2018/1999 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action, amending Regulations (EC) No 663/2009 and (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council, Directives 94/22/EC, 98/70/EC, 2009/31/EC, 2009/73/EC, 2010/31/EU, 2012/27/EU and 2013/30/EU of the European Parliament and of the Council, Council Directives 2009/119/EC and (EU) 2015/652 and repealing Regulation (EU) No 525/2013 of the European Parliament and of the Council (Text with EEA relevance). ELI: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1999/oj/eng>
36. Солонгуб А.М. Правове забезпечення розвитку альтернативних джерел енергії і підвищення рівня енергоефективності. *Економіка та право*. 2025. № 1 (76). С. 98–106. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.01.098>

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.08.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.09.2025
 Дата публікації: 26.09.2025